

Rolnummer : 30
Arrest nr. 29 van 18 november 1986

In zake : het beroep tot vernietiging van het Decreet van de Franse Gemeenschap van 30 juni 1982 "relatif à la protection de la liberté de l'emploi des langues et de l'usage de la langue française en matière de relations sociales entre les employeurs et leur personnel ainsi que d'actes et documents des entreprises imposés par la loi et les règlements" (inzake de bescherming van de vrijheid van het taalgebruik van de Franse taal in de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel, alsook van akten en documenten van ondernemingen opgelegd door de wet en de reglementen), ingesteld door de Vlaamse Executieve.

Het Arbitragehof,

samengesteld uit :

de heren voorzitters J. DELVA en E. GUTT,
mevrouw en de heren rechters I. PETRY, J. SAROT, D. ANDRE, L. DE GREVE en L.P. SUETENS,
en bijgestaan door de heer griffier L. POTOMS,

onder voorzitterschap van de heer J. DELVA,

wijst na beraad het volgende arrest :

I. ONDERWERP VAN DE VORDERING

Bij verzoekschrift van 12 februari 1986, bij ter post aangetekende brief dezelfde dag aan het Hof verzonden, stelt de Vlaamse Executieve beroep in tot vernietiging van het Decreet van de Franse Gemeenschap van 30 juni 1982 "relatif à la protection de la liberté de l'emploi des langues et de l'usage de la langue française en matière de relations sociales entre les employeurs et leur personnel ainsi que d'actes et documents des entreprises imposés par la loi et les règlements" (inzake de bescherming van de vrijheid van het taalgebruik van de Franse taal in de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel, alsook van akten en documenten van ondernemingen opgelegd door de wet en de reglementen), bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 27 augustus 1982.

De Vlaamse Executieve vraagt meer bepaald :

- te zeggen voor recht dat voormeld decreet geen kracht van wet heeft dan binnen de grenzen aangegeven in het tweede lid van artikel 59bis, § 4, van de Grondwet;
- voormeld decreet te vernietigen in zoverre het toepassingsgebied ervan, zoals het is omschreven in artikel 1, de gemeenten of groepen van gemeenten van het Franse taalgebied omvat die palen aan een ander taalgebied en waar de wet het gebruik van een andere taal dan die van het gebied waar zij gelegen zijn voorschrijft of toelaat;
- in artikel 1, eerste lid, van hetzelfde decreet de volgende bewoordingen te vernietigen : "leur siège social ou", "ou qui y sont domiciliées", en "ou employant ou occupant du personnel dans la

région de langue française" ("hun sociale zetel of", "of die er gehuisvest zijn", en "of die personeel in het Franstalig gewest - lees : Franse taalgebied - in dienst hebben of gebruiken - lees : tewerkstellen -").

II. DE RECHTSPLEGING

Bij beschikking van 13 februari 1986 heeft de voorzitter in functie de leden van de zetel van het Hof aangewezen conform de artikelen 46, § 1, 48 en 49 van de wet van 28 juni 1983 houdende de inrichting, de bevoegdheid en de werking van het Arbitragehof.

Het bij artikel 58 van de organieke wet van 28 juni 1983 voorgeschreven bericht is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 28 februari 1986.

Met toepassing van de artikelen 59, § 2, 61 en 113 van de organieke wet, zijn de kennisgevingen verricht bij aangetekende brieven ter post afgegeven op 5 maart 1986 en aan de bestemmingen bezorgd op 6 en 7 maart 1986.

Er zijn geen memories ingediend.

Bij beschikking van 28 mei 1986 heeft het Hof beslist dat de zaak in staat is en de dag van de terechtzitting bepaald op 19 juni 1986.

Van deze beschikking is aan de partijen kennis gegeven en van de dag van de terechtzitting zijn hun advocaten in kennis gesteld bij aangetekende brieven ter post afgegeven op 29 mei 1986 en aan de geadresseerden bezorgd op 30 mei en 2 juni 1986.

Ter terechtzitting van 19 juni 1986

- zijn verschenen :

Mr. P. VAN ORSHOVEN, advocaat bij de balie te Brussel, voor de Vlaamse Executieve, Jozef II-straat 30, 1040 Brussel;

Mr. S. MOUREAUX en Mr. P. LEGROS, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Franse Gemeenschapsexecutieve, Kunstlaan 19 A-D, 1040 Brussel;

- hebben de rechters-verslaggevers, de heer L.P. SUETENS en mevrouw I. PETRY verslag uitgebracht;

- zijn voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

Bij beschikking van 18 juni 1986 heeft het Hof de termijn waarbinnen het arrest dient te worden gewezen verlengd tot 12 februari 1987.

De rechtspleging is gevoerd overeenkomstig de bepalingen van de artikelen 52 en volgende van de organieke wet van 28 juni 1983, die betrekking hebben op het gebruik van de talen voor het

Arbitragehof.

III. IN RECHTE

Onderwerp van het decreet

1. Het bestreden decreet is door de Franse Gemeenschapsraad op 29 juni 1982 goedgekeurd. Het is op 30 juni 1982 bekrachtigd en afgekondigd en op 27 augustus 1982 in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt.

Het decreet beoogt luidens het opschrift ervan de bescherming van de vrijheid van het taalgebruik en van het gebruik van de Franse taal in de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel, alsmede in akten en bescheiden van de ondernemingen opgelegd door de wet en de verordeningen.

Artikel 1 van het decreet bepaalt het toepassingsgebied. Voor het arrest van het Hof van 30 januari 1986 in de onder rolnummer 8 ingeschreven zaak, was het decreet toepasselijk op natuurlijke of rechtspersonen :

- die hun maatschappelijke zetel of een exploitatiezetel hebben in het Franse taalgebied of die er hun woonplaats hebben;
- of die personeel in het Franse taalgebied of Franstalige werknemers tewerkstellen of in dienst hebben.

Bij zijn voormeld arrest heeft het Hof de woorden "of werkers die zich in het Frans uitdrukken" vernietigd.

Luidens artikel 2 van het decreet is het Frans de te gebruiken taal in de sociale betrekkingen tussen werkgevers en werknemers en voor de akten en documenten voorgeschreven door de wet en de verordeningen, onverminderd het bijkomende gebruik van een andere door de partijen gekozen taal. Het artikel bepaalt verder dat het gebruik van de Franse taal in geen geval de geldigheid van de akten en documenten kan aantasten en dat elke clause die het gebruik van de Franse taal beoogt te beperken, nietig is.

Artikel 3 van het decreet bepaalt dat de akten en documenten die niet voldoen aan het voorschrift van artikel 2 nietig zijn. De rechter dient deze nietigheid ambtshalve vast te stellen. De opheffing van de nietigheid heeft slechts uitwerking vanaf de dag dat de nietige akten en documenten vervangen worden door akten of documenten die wel voldoen aan het voorschrift van artikel 2 van het decreet en deze akten of documenten aan de partijen ter beschikking zijn gesteld.

T.a.v. de ontvankelijkheid

2. Het huidige beroep wordt ingesteld met toepassing van artikel 2, § 2, van de organieke wet van 28 juni 1983.

Naar luid van die bepaling staat een nieuwe termijn van zes maanden open voor het instellen van een beroep tot vernietiging van een decreet "wanneer een beroep is ingesteld tegen een norm die hetzelfde onderwerp heeft en die is vastgesteld door een andere wetgever dan die welke het decreet heeft aangenomen", en gaat de nieuwe termijn van zes maanden in op de datum van de

bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van dat beroep.

Ten deze is het beroep "ingesteld tegen een norm die hetzelfde onderwerp heeft", het beroep van de Franse Gemeenschapsexecutieve van 10 september 1985 tot vernietiging van het decreet van 19 juli 1973, dat werd bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad van 17 september 1985 en dat gedeeltelijk gegrond is bevonden door het Arbitragehof in het arrest van 30 januari 1986 (rolnummer 24).

Het huidige beroep is ingesteld binnen de zes maanden na de bekendmaking in het Belgisch Staatsblad van het beroep "ingesteld tegen een norm die hetzelfde onderwerp heeft". Krachtens artikel 2, § 2, van de organieke wet van 28 juni 1983, is het beroep ontvankelijk.

Ten gronde

3.A. De verzoekende partij voert als enig middel aan de schending door het bestreden decreet van artikel 59bis, § 3, 3°, en § 4, tweede lid, van de Grondwet.

De verzoekende partij laat in dit verband o.m. gelden dat

- dit artikel het territoriale bevoegdheidsgebied overschrijdt dat door de Grondwet aan de Franse Gemeenschap is toegewezen, inzoverre daarin gesteld is dat het decreet toepasselijk is "in het Franse taalgebied" zonder rekening te houden met de uitzonderingen bepaald in artikel 59bis, 4, tweede lid, van de Grondwet;

- aangezien de criteria "plaats van tewerkstelling van het personeel", "maatschappelijke zetel van de werkgever" en "woonplaats van de werkgever" telkens slechts één van de partijen bij de sociale betrekkingen binnen het bedoelde bevoegdheidsgebied lokaliseren, te weten voor het eerste het personeel, en voor de beide andere de werkgever, en niet zoals grondwettelijk vereist, de "sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel" zelf, zij de grondwettigheidstoets niet kunnen doorstaan.

3.B.1. Het bestreden decreet heeft tot onderwerp de regeling van het gebruik der talen voor de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel, alsmede de door de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen.

Artikel 59bis, § 3, 3°, van de Grondwet is de grondslag van de materiële bevoegdheid van de decretale wetgever terzake.

Artikel 59bis, § 4, tweede lid, van de Grondwet bepaalt : "de decreten genomen bij toepassing van § 3, hebben kracht van wet, respectievelijk in het Nederlands taalgebied en in het Frans taalgebied, uitgezonderd wat betreft :

- de gemeenten of groepen van gemeenten palend aan een ander taalgebied en waar de wet het gebruik van een andere taal dan die van het gebied waarin zij gelegen zijn, voorschrijft of toelaat;

Deze grondwetsbepalingen hebben een exclusieve territoriale bevoegdheidsverdeling tot stand gebracht. Een zodanig stelsel veronderstelt dat het onderwerp van iedere regeling welke een gemeenschapswetgever uitvaardigt moet kunnen worden gelokaliseerd binnen het gebied waarvoor hij bevoegd is, zodat iedere concrete verhouding en situatie slechts door één enkele wetgever wordt

geregeld.

3.B.2. Met inachtneming van de grondwettelijke bepalingen, kunnen de gemeenschapsraden het criterium of de criteria bepalen met toepassing waarvan het onderwerp van de door hen uitgevaardigde regeling, naar hun inzicht, gelokaliseerd is binnen hun bevoegdheidsgebied. De gekozen criteria zijn evenwel onderworpen aan de controle van het Hof, dat tot opdracht heeft erover te waken dat de gemeenschapsraden noch hun materiële noch hun territoriale bevoegdheid overschrijden.

Deze grondwettigheidstoetsing dient in de eerste plaats te gebeuren vanuit de bepalingen die de materiële bevoegdheid toewijzen en die de elementen bevatten op grond waarvan de geldigheid van die criteria kan worden beoordeeld; een inzicht in het onderwerp, de aard en eventueel het doel van de toegewezen materiële bevoegdheid is vereist om zich een gepast oordeel te vormen over de lokalisatie van het onderwerp van een met aanwending ervan uitgevaardigde regeling binnen het door de Grondwet toegewezen territoriale bevoegdheidsgebied.

Toegepast op het door het bestreden decreet geregelde onderwerp, houdt zulks in dat de bepalingen van § 3, 3°, en van § 4, tweede lid, van artikel 59bis van de Grondwet onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn bij de beoordeling van de grondwettigheid der lokalisatiecriteria die het decreet vaststelt.

Om aan het voorschrift van de Grondwet te beantwoorden moeten die criteria bij machte zijn zowel de plaats te situeren waar de sociale betrekkingen tussen de werkgever en zijn personeel hoofdzakelijk tot stand komen als die plaats uitsluitend binnen het territoriale bevoegdheidsgebied van de decreetgever te brengen.

3.B.3. Krachtens artikel 1, eerste lid, zoals dit luidt na het vernietigingsarrest van het Hof van 30 januari 1986 (rolnummer 8), is het bestreden decreet "toepasselijk op fysische of morele personen :

- die hun sociale zetel of een uitbatingszetel hebben in het Franstalig gewest of die er gehuisvest zijn; of
- die personeel in het Franstalig gewest in dienst hebben of gebruiken."

Dit artikel overschrijdt het territoriale bevoegdheidsgebied dat door de Grondwet aan de Franse Gemeenschapsraad is toegewezen, in zoverre daarin gesteld is dat het decreet toepasselijk is "in het Franse taalgebied" zonder rekening te houden met de uitzonderingen bepaald in artikel 59bis, § 4, tweede lid, van de Grondwet.

3.B.4. Hetzelfde artikel geeft vier lokalisatiecriteria aan. Het staat aan het Hof na te gaan of de Gemeenschapswetgever bij het vaststellen van die lokalisatiecriteria binnen de perken van zijn territoriale bevoegdheid is gebleven.

Die vier criteria hebben een territoriale werking : zij zijn bij machte een lokalisatie in het bevoegdheidsgebied van de gemeenschapswetgever te verrichten.

Evenwel, de criteria "plaats van tewerkstelling van het personeel", "maatschappelijke zetel" en "woonplaats van de werkgever" lokaliseren als dusdanig telkens slechts één van de partijen bij de sociale betrekkingen binnen het bedoelde bevoegdheidsgebied, te weten voor het eerste het personeel, en voor de beide andere de werkgever, en niet zoals grondwettelijk vereist, de "sociale

betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel" zelf. Als dusdanig kunnen zij de grondwettigheidstoets niet doorstaan.

Het is de plaats waar de sociale betrekkingen tussen de partijen effectief plaatshebben, die beslissend is om te voldoen aan de grondwettelijke vereisten van lokalisatie. Indien, in bepaalde gevallen, de plaats van tewerkstelling van het personeel, de maatschappelijke zetel of de woonplaats van de werkgever in feite die lokalisatie mogelijk maken, dan stemmen zij in werkelijkheid overeen met een exploitatiezetel.

Het is in de exploitatiezetel - iedere vestiging of centrum van activiteit met enige standvastigheid - waaraan het personeelslid gehecht is, dat de sociale contacten tussen de twee partijen in principe plaatshebben : daar worden doorgaans de opdrachten en instructies aan het personeelslid gegeven, worden hem alle mededelingen gedaan en wendt hij zich tot zijn werkgever. Zo opgevat, is dit criterium in overeenstemming met het grondwettelijk voorschrift inzake het gebruik van de talen voor de sociale betrekkingen.

Het criterium, plaats van de exploitatiezetel, beantwoordt ook aan het tweede luik van de toepasselijke materiële bevoegdheidsomschrijving zoals die is gegeven in artikel 59bis, § 3, 3°, van de Grondwet, t.w. de regeling van het gebruik van de talen voor "de door de wet en de verordeningen voorgeschreven akten en bescheiden van de ondernemingen"; de bedoelde akten en bescheiden bevinden zich normaal in de exploitatiezetel of kunnen tenminste daar worden gesitueerd.

3.B.5. Dienvolgens moet worden gesteld dat de in artikel 1, eerste lid, van het bestreden decreet bepaalde lokalisatiecriteria "personeel in het Franse taalgebied in dienst hebben of tewerkstellen", "zijn maatschappelijke zetel hebben in het Franse taalgebied" en "in het Franse taalgebied gedomicilieerd zijn" grondwettelijk niet verantwoord zijn, en dat het aldaar bepaalde criterium "een exploitatiezetel in het Franse taalgebied hebben" grondwettelijk verantwoord is, behoudens de niet-inachtneming van de bij artikel 59bis, § 4, tweede lid, van de Grondwet bepaalde uitzonderingen bij de omschrijving van het territoriaal bevoegdheidsgebied van de decretale wetgever.

OM DIE REDENEN

HET HOF

verklaart het op 12 februari 1986 door de Vlaamse Executieve ingestelde beroep ontvankelijk;

zegt voor recht dat het decreet van 30 juni 1982 "relatif à la protection de la liberté de l'emploi des langues et de l'usage de la langue française en matière de relations sociales entre les employeurs et leur personnel ainsi que d'actes et documents des entreprises imposés par la loi et les règlements" ("inzake de bescherming van de vrijheid van het taalgebruik van de Franse taal in de sociale betrekkingen tussen de werkgevers en hun personeel, alsook van akten en documenten van ondernemingen opgelegd door de wet en de reglementen") slechts kracht van wet heeft binnen de grenzen aangegeven in het tweede lid van artikel 59bis, § 4, van de Grondwet;

besluit :

1. Het voormelde decreet wordt vernietigd in zoverre het toepassingsgebied ervan, zoals het is omschreven in artikel 1, omvat de gemeenten of groepen van gemeenten van het Franse taalgebied,

palend aan een ander taalgebied en waar de wet het gebruik van een andere taal dan die van het gebied waarin zij gelegen zijn, voorschrijft of toelaat.

2. In artikel 1, eerste lid, van hetzelfde decreet worden de volgende bewoordingen vernietigd : "leur siège social ou", "ou qui y sont domiciliées" en "ou employant ou occupant du personnel dans la région de langue française" ("hun sociale zetel of", "of die er gehuisvest zijn" en "of die personeel in het Franstalig geweest in dienst hebben of gebruiken").

Aldus uitgesproken in het Nederlands, het Frans en het Duits overeenkomstig artikel 55 van de organieke wet van 28 juni 1983, op de openbare terechtzitting van 18 november 1986.

De griffier,
L. POTOMS

De voorzitter,
J. DELVA